

ZA ONE KOJI SE NE BOJE LETENJA AVIONOM I ČITANJA ONOG O ČEMU NIJE PISANO, A TREBALO JE¹

Dragoljub B. Đorđević, *Lift nije igračka – sociološka kazivanja o liftu (u, ispred, iza i okolo njega)*, Novi Sad: Prometej; Niš: Mašinski fakultet, 2023, str. 478.

U društvu kao i u životu ništa nije onako kao što izgleda, a posle kazivanja o liftu Dragoljuba B. Đorđevića, zapisanih u knjizi *Lift nije igračka*, izgleda da ni liftovi nisu samo liftovi. Vođen *sociološkom imaginacijom* autor uvodi čitaoca u „golemaški“ „skutani“ svet „penjala“ koje razvoji teret, ljude, njihove misli, brige, planove ne samo po spratovima poznatih im i nepoznatih zgrada, već i kroz život.

Lift nije igračka je ostvarenje koje pripada i sociologiji, i to sociologiji svakodnevnog života (a na mnogim spratovima joj se pridružuju i druge posebne sociologije) i književnosti (prikupljeni su književni tekstovi o liftovima – priče, drame, haiku poezija) i arhivskoj građi (o liftovima, građevinama, događajima, prošlim dobima itd.), dok je vezivno tkivo ideja autora da svoj predmet istraživanja „skućeni društveni prostor u kojem ljudi stupaju u raznovrsne kratkotrajne međusobne odnose ili ga koriste, sem za vožnju, i za zadovoljavanje inih potreba“ prikaže kao najmanju sociološku laboratoriju.

Autorova posebnost poimanja *postojanja lifta*, objekta kome korisnici

pridodaju, nadograđuju, umnožavaju funkcije i udahnjuju mu nešto od životne energije, knjigu pred nama svrstava u jedan poseban žanr, koji Dimitrije Bukvić, autor Predgovora, označava kao „li(f)teraturu“ (str. 11).

Na uvodno pitanje „Odakle sad pa lift?“ autor odmah daje i odgovor pozajmljen od A. Kišjuhasa: „Ne postoji doslovno ništa što ne možete da vidite na jedan drugačiji način, samo ukoliko otvorite svoje sociološke oči“ (str. 19), a onda umetnik među sociolozima od bavljenja „značajnim beznačajnostima“ (Dragoljub Đorđević) stvori raskošno i uzbuđljivo štivo.

Knjiga, kako sam autor priznaje, „nije čista sociologija o liftu. Ona zapravo iz lifta izvire“ (str. 37) oteľotvorujući ideju Džozefa Krepaldija (Joseph Crepaldi) da je „fascinantno polje nauke područje proučavanja ljudskog ponašanja u liftovima“ (str. 47). Teorijski okvir za bavljenje naznačenom problematikom je simbolički interakcionizam Ervina Gofmana (Erving Goffman) te se lift posmatra i kao pozornica društvenih odnosa, a njegovi korisnici kroz igranje različitih društvenih uloga.

U proučavanju i pisanju o liftu, prema sopstvenom priznanju, D. Đorđević je koristio književne, novinske

1 Realizaciju ovog rada finansiralo je Ministarstvo nauke, tehnološkog razvoja i inovacija Republike Srbije (br. Ugovora 451-03-65/2024-03/ 200140).

i internet izvore, literaturu (knjige i časopise) iz društveno-humanističkih disciplina i kazivanja kolega posebno pripremljena za ovu knjigu i, u velikoj meri, saznanja/znanja iz ličnog višedecenijskog iskustva stečenog posmatranjem („nesistematičnim, naturalističkim posmatranjem“) ponašanja ljudi u liftu, ispred, iza i okolo njega.

Knjiga, nakon uvoda, ima sledeće celine:

1) celina *Sociološka laboratorija i tri liftovska eksperimenta* daje odgovore na elementarna pitanja: u kojoj prilici može da se govori o elementarnim društvenim odnosima, šta su osnovne analitičke jedinice naučne sociologije, da li se u skućenom prostoru lifta stvara određena društvenost i da li ta naprava, zapravo, predstavlja najmanju sociološku laboratoriju. Predstavljena su i tri „liftovska“ eksperimenta o ljudskom ponašanju u liftu (J. Levin, 2008: kultura lifta – ljudi izbegavaju da rade nešto u svoju korist ukoliko bi to moglo da privuče pažnju na njih; T. Kent, 2011: istraživanje društvene usaglašenosti u liftovima; J. Crepaldi, 2015: gde stati u liftu – analiza ponašanja ljudi). Na kraju ove celine autor pruža uvid u obrasce ponašanja ljudi u liftu, standardne tipove ličnosti/karaktere korisnika lifta, „liftovske“ manire: kratak vodič „za“ i „protiv“ određenih modaliteta ponašanja i vlastiti eksperiment nazvan „eksperiment alfa-mušjak lifta“.

2) U celini *Skroziranje lifta kroz sociološki durbin (azbučnik)* autor nas liftom vodi kroz čitavu azbukuku, od slova A do slova Š, pripremišći za svako slovo po tri crtice. Ovih 90 interesantnih zapisa predstavlja male, ali potpuno samostalne i završene celine, koje se završavaju poentom. Ovaj centralni deo

knjige je prijatno putovanje na kome se mnogo može naučiti o zamislivim i nezamislivim krupnim i sitnim stvarima koje čine život na ovom zemaljskom šaru, a lift je, opet, zajednička nit koja ih povezuje.

3) Tekst u poglavlju *Moji omiljeni liftovi*, prema zapisu autora je autofiksijski: predstavljanje 12 omiljenih liftova, „to čarobništvo“, koje je imao priliku da koristi jednom ili mnogo puta ima svoju geografsku i istorijsku dimenziju – D. Đorđević svojim sećanjima svedoči o prostorima koji su nekad bili bliži nego danas i dobu koje je prošlo i koje se čini nestvarno.

4) Autor uvek razmišlja o svom rukopisu, čak i kada je isti priveden kraju, i ne samo o onome što je napisano, već i o čemu nije pisano. U odeljku *O čemu nije pisano, a trebalo je*, D. Đorđević nabraja „propušteno“, počev od duhovitih epizoda s liftom u čuvenom stripu *Alan Ford*, neotkrivenih BIGZ-ovih liftova i drugih liftova sa „metalnim mirisom“ i neobičnim putnicima.

5) *Pouke, aforizmi i haiku o liftu* je celina, verovatno, nastala pod uticajem ideje S. Dovlatova da je humor ukras nacije. Ovde, zajedno, iskre svojom dosetljivošću pouke Duška Radovića, aforizmi brojnih autora iz različitih zemalja i haiku Dragana J. Ristića, a sve povodom, protiv ili u čast lifta.

6) *Pesme i priče o liftu* su celina koja može da se označi kao književni dodatak. Čine je dve pesme Jovana Mladenovića *Bečki lift u Kraljevskoj banskoj upravi Moravske banovine pored mutne Nišave* i pesma *Sindikalni hotel Ambasador sa ekspresnim liftovima u doba socijalizma /u dva prikaza*

zanimaja/ i sledeće priče: *Ladolež* (Ranko Pavlović), *Neprijatnosti u liftu* (Dejan Vukićević), *Žurka u liftu* (Dejan Vukićević), *Priča „Lift“* (Dejan Tiago Stanković), *Drugi Davidov dolazak* (Dimitrije Bukvić), *Lift* (Uroš Pajić), *Lift u Presidential Towers* (Ivan Cvetanović), *Balkanska noć Dragoljuba Aleksića u hotelu Maritim u Hanoveru* (Jovan Mladenović).

Sledeće poglavlje čine dve drame o liftu: *Lift* (Perica Jokić) i *Lift* (Saša Simonović).

To je bio poslednji sprat u ovoj knjizi.

Autor je na ozbiljan način pokazao da lift nije igračka i u epilogu nagovestio da sve stvari prolaze osim ... lifta. Predani čitaoci bi to mogli da potvrde.

Vesna S. Trifunović